

Net altyd brandewyn mei rezinen

Kolofon

ISBN: 978 90 8954 424 7

1e printing 2012

© 2012 Reitze Beintema

Eksimplaren binne te bestellen by de boekhannel of rjochtstreeks

by de útjouwerij:

Utgjouwerij Elikser B.V.

Ossekop 4

8911 LE Ljouwert

Til: 058 - 289 48 57

www.elikser.nl

Foarmjouwing binnenwurk en omslach: Evelien Veenstra

Skriuwer en útjouwer ha besocht alle rjochthawwenden fan de foto's te efterheljen. Mocht der immen wêze dy't lykwols rjocht op in foto mient te hawwen dan kin kontakt socht wurde mei de útjouwer.

Neat út dizze útjefte mei fermannichfâldige wurde, opslein yn automatisearre gegevensbestannen en/of iepenbier makke troch middel fan print, fotokopy, mikrofilm of op hokfoar oare wize ek, sûnder foarôfgeande skriftlike tastimming fan de einredakteur en de útjouster.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

**Net altyd
brandewyn
mei rezinen**

Reitze Beintema

“Net altyd brandewyn mei rezinen”.

Ut it libben fan in Fryske boerejonge dy't fee-arts waard en syn praktyk yn Fryslân ferruile foar in aventoer yn it Ynternasjonale Bedriuwslibben en him yn beide thús fiede.

Motto: “It kin ferkeare” - Bredero

Opdracht:

Dit libbensferhaal is opdroegen oan myn âlders, myn bern en myn freondinne.

Betinken:

It libben is as in prachtich muzykynstrumint. De muzyk dy't immen by steat is der mei te meitsjen is syn nammekaartsje!
R.B.

Yntroduksje

Alhoewol't ik besocht ha yn algemiene sin in yndieling yn tiidrekken oan te hâlden, miende ik der soms - foar dúdlikens fan it ferhaal - fan ôfwike te moatten, om dan letter de oarspronklike 'tried' wer op te pakken.

Omdat it foar sommige lêzers maklik liket om bepaalde persoanen en sitewaasjes werom te kennen, haw ik sa frij west om dêr't nammen neamd wurde, faak myn tomme te brûken. It fertelt wat makliker en ek wat frijer.

Om mei mysels te begjinnen: "Myn namme is Reitze Beintema."

It registrearre wapen fan in Fryske famylje fan boeren, dokters en fee-artsen.

Reitze Beintema
Winter 2011/2012

In wurd foarôf

Foar in better begripen fan wat ik yn dit libbensferhaal oer mysels yn myn berop, it berop fan fee-arts, earst op it plattelân en letter op alhielendal oare plakken besykje te fertellen, tink ik dat de lêzer der goed oan docht om mei it folgjende rekken te hâlden: yn de rin fan de tiid wêryn ferhalen fan myn foargongers spilen, mar ek yn myn eigen nei-oarlochske perioade wiene der hiele grutte ferskillen mei de tiid fan no; net allinnich yn de omstannichheden op en om de buorkerij, mar ek yn maatskiplike saken en foaral de noarmen dy't yn de maatskippij tapast wurde yn it beoardieljen fan sitewaasjes, minsken en bisten.

Belangryk is ek dat men begryp hawwe moat fan en foar de posysje fan it húsdier en dan foaral it lytse húsdier fan tsjintwurdich yn ferliking mei dy fan de jierren tritich en earder. Dêr't yn de jierren tritich smaaklik om lake waard, griist men no fan datselde.

Fan belang binne ek de feroarings yn it wurk dat de fee-arts foar de boer, syn fee en syn bedriuw docht. Leit dêr tsjintwurdich in aksint op it begelieden fan it bedriuw en it feebeslach, 50 jier ferlyn wie it foaral it oplossen fan problemen mei yndividuele bisten. Tsjintwurdich is de boer ek folle better op'e hichte mei it foar te kommen en sels oplossen fan kritike sitewaasjes, dêr't eartiids de fee-arts faak roppen waard yn sitewaasjes dêr't handeljend optreden wurde moast foar't it oan de kwaal fan it bist sels ta wie. Sa ha ik noch ferskate kearen helpe moatten om in bist út in sleat, of yn it bûthús út de groeppe te lûken, om it dan pas behannelje te kinnen. De fee-arts wie de man

mei it imago fan handeljen, dingen dwaan en problemen oplossen.

Yn myn tiid wie it hynder in lânbouhúsdier, wêrby 'lânbou' stie foar wurk op it bedriuw. Der waard lykwols ek doe al mei in protte nocht op riden. It hynder is no lykwols in 'selskips-dier' en wurdt dêr ek neffens behannele. Dingen dy't ekonomysk lang net 'út kinne' wurde no oan in hynder wol dien!

As ik de ferlieding net wjerstean kin en dochs in wat 'bot' oandwaand ferhaal fan eartiids fertel, giet it my fansels net om minsken sear te dwaan, mar mear om oan te jaan hoe slim as tiden en dêrmei ek de humor feroare binne. Sels fyn ik it in grut foarrjocht dat ik troch de ferhalen fan en oer foargeande generaasjes fan fee-artsen in goed begryp krige ha oer de tiden foar my. Ek yn myn wurk ha ik wol metoaden tapast dy't yn de jierren tritich rûtine wienen, mar dy't nei de oarloch en dus yn myn tiid en dêrnei net mear yn it gewoane lesprogramma foarkomme.

En dan is dêr de bewearing dat wy fee-artsen sa'n romantysk berop ha. Ik wit eins net goed wat ik dêr mei oan moat. Miskien ha ik in wat oare opfetting oer romantyk, want ik fyn dat ús fak mear realistysk is yn it ûnderkennen en it oplossen fan problemen. Miskien is 'mystyk' in better wurd as romantysk. Wy prate net mei ús pasjinten mar wurde wol gewaar wat sy mankearje en binne meastal by steat om se better te meitsjen. Mystyk? Miskien yn sommige eagen. Foar my bliuwt it in prachtich berop of as jo wolle 'fak'.

As by it ferhaal en de ûnderfiningen belutsen auteur winskje ik de achte lêzer likefolle plezier mei it lêzen as dat ik dêr sels oan belibbe ha.

Reitze.

Ynhâld

1. Famylje-eftergrûn	15
2. De resesje fan de tritiger jierren en besmetlike feesykten	23
3. De earste jierren en de legere skoalle	31
4. Oarloch, Middelbere skoalle en Befrijing	37
5. Studint oan de “Faculteit voor Diergeneeskunde” yn Utert	51
6. Soldaat Reitze	58
7. Fierder mei de stúdzje, praktykkontakten, it meitsjen fan in kar, eksamens en Klas!	70
8. As Praktisearjend Fee-arts op it Fryske plattelân	90
8a. Ynnovaasjes en Publikaasjes	
8b. Opnommen yn it libben op it plattelân	
8c. Zoönoazen yn de praktyk	
9. Foarfallen en problemen binnen en bûten it fak	110
10. Auto's en 'wier barde' ferhalen fan foargongers en oare kollega's	144
11. Keapkwestjes	151
12. Fee-arts by it Bedriuwslibben	158
13. It Australië projekt	191
14. Werom yn Nederlân yn semy-oerheidstsjinst	264
15. As 'emigranten' opnij nei Australië	290
16. Wer thús op eigen bertegrûn	320

1. Famylje-eftergrûn

De famyljes fan myn beide âlden wienen fan generaasjes werom minsken dy't harren bestean fûnen op it Fryske platelân. It wienen benammen boeren en hâlders fan einekoaien. Ien fan de âldst bekende foarâlden oan ús heit syn kant wie kastlein yn Jistrum yn de twadde helte fan de 17de ieu. Dy man syn pake wie berne om-ende-by 1600. Wy witte dit allinnich mar omdat bekend is dat der yn 1705 yn Jistrum in herberch ferkocht waard yn namme fan de erven fan dizze foarfaar en kastlein, dy't ek bekend wie as skipper.

It lân fan de pleats dêr't ik berne bin wie al yn de earste helte fan de 19de ieu yn besit fan ús famylje. It waard brûkt troch ús heit syn oerpake.

Yn de twadde helte fan de 19de ieu wienen der ûnder de reek fan Ljouwert trije pleatsen neist elkoar yn eigendom by ús pake en syn beide bruorren. Net ien is der lykwols bleaun te wenjen. Ien keas in hiel oar berop en waard ûnderwizer en de oaren folgen de destiids modern lykjende trend om ynpleats fan it eigen lân te bebuorkjen in gruttere pleats te hieren.

Underhâld fan de bedriuwsgedouwen wie foaral as tiden wat tsjinrûnen, in hege kostenpost dy't men wol slite woe. Mar behalve dit wie it hieren fan in pleats ek faak in praktyske oplossing yn húshâldings mei mear soannen dy't boer wurde woenen. It wie dan faak ien pleats ferkeapje en twa as trije hiere en beslaan mei de opbringst fan de ferkochte pleats. It gefolch fan dizze ûntwikkelingen wie dat de boeren út ús heit syn famylje destiids meastal op hierpleatsen wennen, wylst harren heiten of pakes op eigen pleatsen wennen.

Rikelju en ynstellings woenen graach part fan harren kapitaal yn fêst guod op it plattelân belizze en makken sa ek graach gebrûk fan de sitewaasje.

It is yn dit ferbân faaks ynteressant hjir te neamen dat ik de lêste fan ús stam bin dy't op ien fan de trije famyljepleatsen berne bin. De pleats wie doe noch eigendom fan ús pake.

Myn suster waard berne op de hierpleats dêr't myn âlders hinne ferfearen doe't ik 12 dagen âld wie.

Under de foarâlden oan ús mem har kant wie neist gewoane boeren op syn minst ien dy't bekend wie as 'ferfeaner'.

Ferfeaners wienen boeren en lâneigeners dy't it fean ûntgûnen, de turf as brânje ferkochten en de grûn ree makken as fruchtbere lânbougrûn. Harren faak net sa lytse húshâldings fûnen dêr dan in bestean as lytsere of gruttere boeren. Sadwaande fêstigen mem har direkte foarâlders harren sels as boeren yn de Fryske Wâlden.

Wy ferfearen sa as ik al sei nei in royale buorkerij op de klaai yn it hert fan Fryslân, yn in buorskipke midden tusken trije doarpkjes. It wie hjir dêr't in jier letter myn suster berne waard. Tegearre groeiden wy op dizze frijwat isolearre steande buorkerij op, midden yn it griene greidelânskip op de klaai fan Westergo.

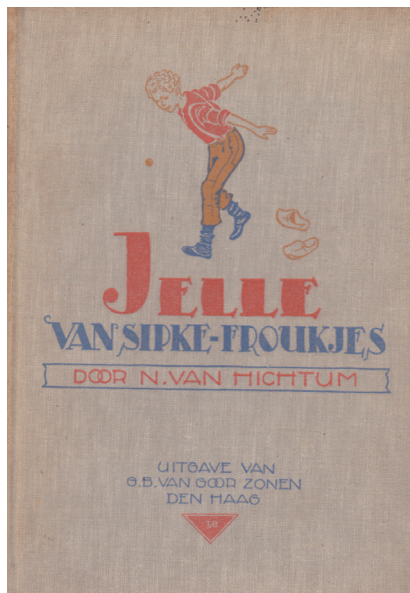
Fan heit seagen wy oars as ûnderiten net hiel folle en grif net lang. Hy sei wol tsjin de feinten yn de ûngetiid: "Ik gun jim it iten bêst, mar ik ha altyd muoite mei de tiid dy't der mei ferlern giet!"

*In klassike Fryske kop, hals en romp buorkerij op de klaai fan Westergo
(Foto ús beskikt troch ús freonen en opfolgers op de pleats)*

Mem hie in protte belangstelling foar it fee en wat der fierder op de buorkerij omgie. Lykwols fûn sy neist har gewoane wurk yn de húshâlding en myn suster en my, ek noch tiid foar de bern fan ús arbeiders, dy't fuort by de pleats wennen.

Foaral as sy en wy by't hjerst en yn de winter net bûten boartsje koenen, lies mem ús foar út boeken lykas 'De tsien fan Martens-Afke' en 'Jelle fan Sipke-Froukjes' fan de bekende skriuwster Nynke fan Hichtum, en wienen wy mûsstil. Wy sieten dan yn in hiele rige plat op it gat foar it bedsket en harken mei sân pear earen. Wy hongen omtrint letterlik oan mem har lippen. Fansels lies mem foar yn it Frysk, want de lytste bern hienen noch nea fan in taal oars as Frysk, heard! In ferhaal as dat fan De tsien fan Martens Afke, moat dy bern dy't sels ek út in tige grutte húshâlding kamen, wol bysûnder oansprutsen hawwe! Harren mem hiet boppedat ek Afke ...

Hjir in Nederlânske ferzje

It aparte mei ús Fryske taal wie yn dy tiid noch hiel bot sa dat elk kommunisearre ferbaal yn it Frysk, mar sa gau as der in brief skreaun wurde moast, dan barde dat yn it Hollânsk. Dit wie gjin moadetrend of soksawat, mar deagewoane needsaak. Op skoalle learden jo gjin wurd skriuwen yn de taal dy't elk om jo hinne prate. Nee, jo learden in hiele nije taal. Oars koenen jo ommers de krante net iens lêze! Nee echt, yn myn skoallejierren wienen der gjin Fryske kranten. Us beppe felisitearre mem mei myn berte yn in Hollânsk briefke en net ien hearde har ea in wurd Hollânsk praten.

It folgjende is in fragmint út in brief fan in beppe dy't har skoandochter felisitearre mei de berte fan har earste bern..!

Willems 1 Mei 1927

Beste R & G,

Uw vader kwam ons
vroeg de blijde boodschap
brengen, ~~we~~ feliciteeren u
van harte en wenschen
dat moeder en zoon het
verkeer best zullen maken.
Heel gaarne willen ~~we~~ komen
lijken en zouden dan wel
sme vliegen in een klap
willen iangin. Rijk D & G
is het zeker ook heel 'a.s.
te verwachten, we zullen
eens even geduld hebben voor
G is niets beter dan rustig
en kalm zijn, 't is fijn he
dat het raakje weer achter

de rug is.. Mocht er zich
iets voordoen dat minder goed
is, dan krijgen we direct be-
richt natuurlijk, doch zien
we wel eens naar eenig
bericht uit. Is de baker
er al? R kan nu ook
bepa naar het belgaed enz
ke. J is zeker ook al niet
gierig hoe het haar de
Wiermond zal voorkomen
En als de tyd weer wat
meedoopt zal het daar ook
wel goed wonen. Ik ben
ook al ~~erger~~ gierig om daar
eens te zien. Ik weet ^{niet} hoe
veel drukte jullie wilt maken
met kennisgevingen dit moet
ge natuurlijk zelf weten maar
ik zou toch even zeggen
dat Louwe e. f. en Ha & Renke

It is dúdlik dat der yn 1927 op de buorkerij ek noch gjin tillefoan wie